

โลกมืด

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

แต่เดิมแต่เก่ามาเราไม่มีศาสนา โลกมืดบอด ก่อนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรมไปศึกษากับลัทธิต่างๆ เห็นไหม โลกมืดบอดเพราะสิ่งนี้มันไม่มี เรื่องของศาสนามันไม่มีเราก็เลยต้องตามไป บูชาพระอาทิตย์ บูชาต้นไม้ บูชาภูเขา บูชาเพื่หวังที่พึ่ง หวังที่พึ่งที่อยู่อาศัย เห็นไหม เรามีมืดบอดเพราะสิ่งนั้นไม่มี

แต่ปัจจุบันนี้มีศาสนา เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม แล้วเอาธรรมนี้มาสั่งสอนสัตว์โลก จะให้สัตว์โลกมีที่พึ่งที่อาศัยไง ที่พึ่งที่อาศัยเพราะใจมันต้องอาศัยธรรมะ ใจอาศัยสิ่งของในโลกนี้ไม่ได้ เครื่องอยู่อาศัยในโลกนี้เป็นที่อาศัยของร่างกายเท่านั้น ใจต้องอาศัยธรรมะ เพราะโลกนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ถึงมีธรรมไว้แล้ว แต่กิเลสมันก็ปิดใจไว้

เราอยู่ในที่มืด เห็นไหม ถ้าเราอยู่ในที่มืดเราจะไม่เห็นสิ่งใดเลย ถ้าเราอยู่ในที่สว่างเราจะเห็นสิ่งต่างๆ ด้วยสายตา แต่นี่มันมืดบอด แต่เดิมมืดบอดมา มืดด้วยเพราะไม่มีศาสนา แต่ปัจจุบันนี้ศาสนามีอยู่ แต่มันมืดด้วยกิเลสไง มันมืดด้วยความปิดบังด้วยใจของตัวเอง ถ้าใจของตัวเองปิดบังแล้วมันเหมือนกับอยู่ในที่มืด เราอยู่ในที่มืดแล้วเราไม่สามารถจะเห็นสิ่งใดได้เลย เพราะความปิดไปของใจ ใจมันโดนปิดหมด มันมืดบอด มันไม่เห็น

ความมืดบอดของกิเลส เห็นไหม มันไม่ให้เห็นแสงสว่าง ถ้าเห็นแสงสว่างมันจะเห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่เล็กๆ จะไม่รู้อะไรเป็นประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์ เล็กๆ มีแต่จะเล่นไป

ความเล่นของเด็กนั้นเป็นเพราะความเห็นของเขา เพราะเขาไม่รู้ของเขา เขาก็เล่นของเขาไป แต่คนเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาจะรู้ว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดไม่ประโยชน์

สิ่งที่เป็นประโยชน์สิ่งนั้นจะเป็นที่ว่าเป็นประโยชน์กับเรา เราต้องแสวงหาสิ่งนั้น การแสวงหาสิ่งนั้น เห็นไหม มันละเอียดอ่อนขึ้นไป มันเป็นการงานที่เราไม่เห็น ผู้ที่บริหารๆ ขึ้นไปนี้ เห็นว่าผู้ที่ทำงานมีความผิดพลาดขึ้นมา ผู้บริหารจะรู้ทันทีเลย เพราะอะไร เพราะเคยผ่านงานมา แต่ผู้ที่ทำงานอยู่นั้นต้องทำงานแล้วพยายามค้นคว้า ๓ เดือนยังไม่รู้ว่าตัวเองผิดตรงไหนนะ ไม่รู้ว่าตัวเองผิดตรงไหน

เห็นไหม ความมีดบอดของใจ มันมีดบอดอย่างนั้น มันปิดบังหัวใจไว้ไม่ให้เห็นความละเอียดอ่อนของงานที่เจริญงอกงามขึ้นไปเลย มันปิดบังไว้ ใจมีดบอดมีดบอดอย่างนั้น มีดบอดเพราะกิเลสมันปิดบัง ทั้งๆ ที่มีศาสนาอยู่ เราพยายามต้องหาหลักของใจ เห็นไหม หาที่พึ่งของใจ ถ้าเราหาหลักของใจ เราถึงต้องแสวงหา เราถึงต้องทุกข์ยากกันเพื่ออะไร เพื่อแสวงหาบุญกุศลขึ้นมา เพื่อเป็นบุญกุศลของเรา เพื่อเป็นที่พึ่งอาศัยของใจ ใจมีที่พึ่งอาศัย ใจจะมีหลักของใจ แล้วมันจะอบอุ่นไปเรื่อยๆ ใจไม่อบอุ่นนั้นเพราะกิเลสมันเลี่ยมแทงใจ กิเลสมันแทงใจของตัวเอง กิเลสมันทำให้ใจของเราคิดไปตามความเห็นของมัน เห็นไหม มันคาดมันหมายไป

ความเห็นของกิเลสคือความคาดความหมาย ค้นหาความทะยานอยาก อยากสิ่งใดๆ แล้วไม่สมประโยชน์กับความเห็นของมันเลย ความอยากของมันเป็น มันอยากคิดออกไป อยากแสวงหาออกไป แต่มันไม่สามารถรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไรขึ้นมา เห็นไหม แล้วความมีดบอดของเราเราก็ตามความอยากไป ความอยากที่มันแผ่นออกไปจากความคิดของตัวนั้น มันอยากออกไป อยากออกไปเท่านั้น

ค้นหาความทะยานอยากมันต้องจับตรงนี้ให้ได้ใจ จับตรงที่ว่ามันต้องการสิ่งใด แล้วหาสิ่งนั้นว่ามันเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ ถ้ามันเป็นประโยชน์ขึ้นมาไม่เป็นประโยชน์ขึ้นมา มันจะเข้าใจตรงนี้ พอมันเข้าใจตรงนี้ความสว่างของมันก็จะเกิดขึ้นของมัน ความสว่าง

ของใจเกิดขึ้นมา ใจมันเกิดขึ้นมามันจะเห็นความละเอียดอ่อน ความละเอียดอ่อนของใจขึ้นไป เห็นไหม

ทำงานสิ่งใดๆ ในโลกนี้ ทำงานโลกเขาเป็นงานทุกขงานยาก ทำงานในโลกเลยเป็นความลำบากลำบาก แต่ทำความสงบของใจมันลำบากกว่านั้นอีก ทำความสงบของใจ เพื่อใจจะให้ อาหารของมันเป็นอาหารที่ว่าละเอียดอ่อนมาก ต้องทำความสงบของใจมันเข้ามา แต่เพราะเรา ไม่ได้ทำความสงบของใจเข้ามา เราปล่อยมัน พอปล่อยมันขึ้นมา มันก็คาดหมายไป ความคาดหมายนี้มันพุ่งชานหนึ่ง มันเอาความทุกข์ยากมาให้ใจหนึ่ง แล้วมันยังเวียนออกไป นี่ค้นหา ความทะยานอยาก มันอยากไม่มีวันที่สิ้นสุด แล้วเราจะตามมันไปได้ไหม ถ้าเราจะทำตามมันไป มันก็ต้องทุกข์ยากไป ทุกข์ยากออกไป เห็นไหม

จากงานที่ละเอียดเข้ามาแล้ว เราทำงานที่ละเอียดเข้ามา มันควรจะเป็นงานที่ละเอียดเข้าไป ควรจะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา ทำไมเราไม่เห็นคุณประโยชน์อันนี้ ถ้าเราเห็น คุณประโยชน์อันนี้มันก็พยายามต้องฝึกกิเลส สิ่งที่มีมันเป็นไปมันขับออกไปนี่ เพราะกิเลสมันขับ ไล่ออกไป ความขับไล่ออกไปนั้นเป็นเรื่องของกิเลส เห็นไหม กิเลสมันไม่ให้เราทำคุณงาม ความดีใจ กิเลสมันให้เราทำตามความเห็นของมัน ทำตามความเชื่อของมัน ถ้าความเชื่อของมัน เห็นไหม สิ่งนี้แต่เดิมมานี้มันมีคบบอดเพราะว่ามันไม่มีศาสนา

แต่พอมีศาสนาขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกอันนี้คือกิเลสใจ แล้วถ้า เพราะกิเลสของเราเนี่ย มันเพราะกิเลสของเราใช่ไหม มันถึงทำให้เราทุกข์ยาก เพราะกิเลสของเรา ใช่ไหม ถึงทำให้เราเดือดร้อนไป เพราะกิเลสของเราเท่านั้นใช่ไหม เราถึงต้องชำระกิเลสของเรา ใช่ไหม ถ้าเราชำระกิเลสของเราขึ้นมาเนี่ย เราจะทำยังไงให้เรามีดวงตาสว่างขึ้นมา ถ้าดวงตาสว่าง ขึ้นมามันจะเห็นประโยชน์หลักของศาสนา ศีล สมาธิ ปัญญา มันจะเกิดขึ้นมาไง

เราจะทำศีล สมาธิ ปัญญา เกิดขึ้นมาเนี่ย เราต้องเตรียมพื้นฐานของใจ เราต้องเตรียมความ เหมาะสม ศรัทธาความเชื่อก่อน ถ้ามีศรัทธาความเชื่อ ความเชื่อ เห็นไหม ความเชื่อเพื่อตั้งเข้ามา ตั้งความเห็นของตัวเองเข้ามาให้เข้าหาจุดของตัวเอง ตนเองเป็นที่แก้ไขตนเองเท่านั้น องค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทางเท่านั้น ครูบาอาจารย์เป็นผู้บอกแนะชี้ทางเท่านั้น ถ้าเราสามารถจับทางได้ก็จะเป็นประโยชน์กับเราได้

ถ้าเราไม่สามารถจับทางได้ เห็นไหม เราไม่สามารถจับทางได้หนึ่ง กิเลสมันยุ่งเหยิงอีกหนึ่ง กิเลสความเห็นของเราเนี่ยแหละมันไม่เป็นความจริง ความเห็นของเราไม่เป็นความจริง มันเป็นการคาดหมาย มันเป็นการค้นหา มันเป็นการทะยานอยาก มันเป็นการสมมุติ สมมุติเห็นไหม มันจับต้องไม่ได้เลย มันเกิดดับเหมือนกับพยับแดดที่มันหลอกเรา แต่ทำไมเราเชื่อสิ่งนี้ เราเชื่อสิ่งนี้เพราะเราไม่มีอะไรเทียบเคียงกับมัน เราไม่มีคุณธรรมที่สูงกว่านั้นเทียบเคียงกับมัน ถ้ามีคุณธรรมที่สูงกว่านั้น สิ่งนี้เป็นสิ่งที่หลอก ถ้าสิ่งที่หลอกเองจะมาหลอกซ้ำได้ยังไงในเมื่อซ้ำเห็นตัวเองแล้ว เห็นไหม

ดูอย่างพญามารในพระไตรปิฎก เวลาพญามารมาดลใจพระพุทธเจ้า มาคาดหมาย เป็นค้นหา เป็นความอยากขึ้นไป พระพุทธเจ้าบอกว่า “พญามารเธอปกครองโลกได้หมด แต่เรารู้ทันเจ้า เจ้าไม่ต้องมายุ่งเหยิงเรา” เห็นไหม นี่มารมันอายม้วนไปเลย มันอายเพราะคนรู้ทันมัน แต่เราไม่รู้ทันมัน มันครอบคลุมเราอยู่ เราถึงตกอยู่ใต้อำนาจของมัน ถ้าอยู่ใต้อำนาจของมันอันนี้มันเป็นความทุกข์ยาก ทุกข์ยากเพราะเราต้องการกำจัดกิเลส มันไม่ใช่ทุกข์ยากเพราะว่าปฏิบัติธรรมหรือเราทำบุญกุศลแล้วมันทุกข์ยากหรือ กุศลมันจะให้ความทุกข์กับใคร บุญกุศลไม่ให้ความทุกข์กับใคร ความดีไม่ให้ความทุกข์กับใคร ความรุ่มเย็นเป็นสุขจะให้ความทุกข์กับใคร

ความรุ่มเย็นเป็นสุข เห็นไหม แต่ความรุ่มเย็นเป็นสุขมันก็มีอย่างหยาบๆ ความรุ่มเย็นเป็นสุขเพราะคนเคยทุกข์เคยยากมาก่อน ต้องหาที่พึ่งพาอาศัย พอได้พึ่งพาอาศัย เขาพอใจสิ่งนั้น เขามีความสุข แต่ความสุขนั้นมันก็ชั่วคราว เขาต้องหาสิ่งที่ยากกว่านั้นขึ้นมาเรื่อยๆ หาความที่ว่ามันพอใจ ใจมันค้นหาขนาดไหน มันต้องหาสิ่งนั้นปรนเปรอมันตลอดไป ปรนเปรอกิเลส มันไม่มีวันพอ

ถ้าเราจะชำระกิเลสได้ เราต้องชักพินออกมา ชักค้นหาความทะยานอยาก พยายามดึงค้นหาความทะยานอยากของเราออกไป ถ้าดึงค้นหาความทะยานออกไปนั้นนะเราชักพินออก

จากไฟ ชักฟืนออกจากไฟ เห็นไหม ไม่มีค้นหา ไม่มีความทะยานอยากออกไป กิเลสมันจะไปไหม้สิ่งใด ถ้าไม่มีฟืนไม่มีไฟไหม้มันก็ไหม้ไม่ได้ แต่นี่เพราะเราคิด ครุ่นคิด เราเติมฟืนเติมไฟ เข้าไปในสิ่งนั้น เราเติมฟืนเติมไฟเข้าไปในความคิดของเราตลอด เราคิดแล้วย้ำคิดย้ำทำ มันก็เอา ความเร่าร้อนมาให้เรา

ความเร่าร้อนเพราะเราเติมฟืนเติมไฟของเราเอง โดยเราไม่เข้าใจ เราไม่ได้สร้างเหตุ เหตุ ในความเพียร ความเพียรของเราไม่มี ความเพียรเพื่อจะตัดรอนมันไง ตัดรอนให้อัฒหาความ ทะยานอยาก ความคิดของเราให้มันอ่อนตัวลง ถ้ามันไม่อ่อนตัวลงมันจะย้ำคิดย้ำทำ แล้วมันก็ เวียนตายเวียนเกิดไป มันจะออกไปหาสิ่งที่หยาบออกไปเรื่อยๆ มันไม่เข้ามาสิ่งที่ เป็น คุณประโยชน์กับมัน

สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ของใจ ความละเอียดอ่อนของใจมันละเอียดอ่อนขนาดไหน แล้ว เราจะจับต้องมันอย่างไร นั่นนะพยายามกำหนด มีเวลาขึ้นมาเนี่ยเรากำหนดพุทโธสักคำหนึ่งก็ยังดี พุทโธๆ นี่ ให้ใจมันมีที่พึ่งที่อาศัย ให้มันมีอาหารใจ คนเรามีคำข้าวเป็นอาหาร หัวใจไม่มีอะไร เป็นอาหารเลย มีแต่ไฟเผามันตลอดเวลา มันไม่เคยมีสิ่งเปรียบเทียบขึ้นมา ถ้ามันกำหนดพุทโธๆ ขึ้นมานี้ มันกำหนดพุทโธขึ้นมา มันก็มีสิ่งที่ เป็นอาหารของมันขึ้นมา พอมีอาหารขึ้นมาเนี่ยมันจะ เริ่มสงบตัวลง

ถ้ามันเริ่มสงบตัวลง เพราะมันอึดในธรรมไง ถ้ามันไม่อึดในธรรมเพราะความเพียรเราไม่มี เราทำผิดพลาดตรงนี้ ผิดพลาดตรงที่ว่าสิ่งที่ เป็นอาหารของใจเรา เราไม่แสวงหา เราไปปล่อย ให้กิเลสมันฟุ้งซ่านไปเอง ถ้ากิเลสมันฟุ้งซ่านไปเองนี้ เห็นไหม นี่มันฟุ้งซ่านไป มันไม่เข้าใจตัว มันเอง มันมีติดบอดแล้วมันก็คิดว่าเอาสิ่งที่ เป็นพิษให้มันกิน สิ่งที่ เป็นพิษกว่าเข้ามาในปากของมัน แล้วมันก็เกี่ยวกินสิ่งนั้น มันจะเป็นผลออกมาได้ยังไง มันก็ต้องเป็นผลความเร่าร้อนของใจ มัน เป็นผลความเร่าร้อนของใจ เพราะมันไม่รู้จักรู้ว่าเป็นอาหารเป็นอะไร

แต่ถ้าพุทโธนี้ เห็นไหม ทำยาก ทำยากเพราะอะไร เพราะมันจิตสนิท มันไม่มีรสชาติ มัน ไม่ต้องการสิ่งใดเลย มันปฏิเสธ มันไม่ต้องการสิ่งใด แต่ถ้าเราฝืนมัน เราพยายามกำหนดแนบไป

กับใจตลอดเวลา แนบไปกับใจให้ใจมันมีอาหารเครื่องเทียบเคียงขึ้นมา ถ้ามีเครื่องเทียบเคียงขึ้นมา มันจะรู้จักว่าสิ่งนั้นเป็นโทษ สิ่งนี้เป็นคุณ

นี้มันไม่มีสิ่งที่เป็นคุณเข้าไปเทียบเคียงกับสิ่งที่เป็นโทษ ใจมันมีแต่สิ่งที่เป็นโทษเผาลนใจ มันก็เป็นความร่ำร้อน มันก็เป็นโทษตลอดออกไป ความเป็นโทษของมัน เห็นไหม แล้วพระพุทธเจ้าถึงสอนว่า ต้องมีความมักน้อยสันโดษ ถ้าความคิดความทะยานอย่างนี้ไม่สนใจมัน ไม่สนใจความคิดความทะยานอยากในหัวใจอันนั้น พยายามสละมันออกไป ถ้ามันทำไม่ได้มันก็จะใช้ขันติ เห็นไหม

ใช้ขันติ ใช้ธรรมวินัย ธรรมวินัย เห็นไหม รุดงควัตรเพื่อขัดเกลา เพื่อให้มันมักน้อยสันโดษจากข้างนอกเข้ามา ได้อาหารมา สิ่งใดที่มันเป็นความพอใจของเรา ไม่เอา เอาสิ่งที่มันขัดใจนี้ ให้มันกินสิ่งนั้น ขัดใจมันคือขัดกิเลส ถ้าเราได้ขัดใจเราเอง เราไม่เคยขัดใจเราเอง เราตามใจเรา เห็นไหม ตามใจเราก็คือตามใจกิเลส นี่เติมพินเติมไฟตลอดไป นี่มันมีคบบอดๆ อย่างนี้ มีคบบอด เพราะมันไม่เข้าใจสิ่งใดๆ ทั้งๆ ที่มีศาสนาอยู่

มันน่าสลดใจที่ว่า ถ้าไม่มีศาสนา คนมีคบบอดเพราะสิ่งที่ไม่มีเขาก็แสวงหา แสวงหาสิ่งที่ไม่มี เขาพยายามทำอยู่ อันนี้มันมีอยู่ แต่เรามีคบบอดเอง มีคบบอดเพราะกิเลสมันปิดบัง เห็นไหม มันจะมีคบบอดเพราะมันไม่มี มันมีอยู่ หลักธรรมมีอยู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ววางธรรมไว้ ธรรมนี้มีอยู่โดยตลอดเวลา แต่เราไม่สามารถเข้าถึงได้ เราไม่สามารถสัมผัสธรรมอันนี้ได้ ไม่สามารถสัมผัสธรรมได้แล้วกิเลสมันก็ผลักไสออกไป เราก็อไหลลงทะเลไป เห็นไหม ถ้ามันไหลลงทะเลไป ไหลไปตามสิ่งที่มันเป็นสวะไป เป็นสวะไหลตามทะเลไป มันจะเป็นเหยื่อของเต่า ของสัตว์ ของปลา

แต่ถ้าเราประคองใจของเราะ ประคองใจดีๆ นะ มันต้องเข้าถึงทะเลหลวงเหมือนกัน แต่เราประคองใจของเรา มันทวนกระแสขึ้นไปได้ มันขึ้นบกได้ด้วย มันขึ้นบก มันทวนกระแสของน้ำขึ้นไป ทวนกระแสขึ้นไปเพราะเรามีสติ มีสติสัมปชัญญะ แล้วทำอะไร เราจะมาทำความสว่างของใจขึ้นมา ไม่ให้มันมีคบบอด

สิ่งที่มีอยู่เราควรสัมผัสได้ เราเป็นคนมีอำนาจวาสนาเราถึงสนใจเรื่องธรรมะ ถ้าเราสนใจเรื่องธรรมะแล้วเราจะอ่อนด้วยไปได้อย่างไร เราจะอ่อนเปียกไปให้กิเลสมันสับย่ำเราอยู่ตลอดเวลา มันสับมันย่ำเรานะ ให้เราไหลตามมันไป แล้วเราก็ต้องโดนสับย่ำ มันเจ็บนะ มันทุกข์ยาก ความทุกข์นั้นมันเป็นอริยสัจ ความทุกข์มันมีความจริง จะทำงานสิ่งใดมันก็เป็นความทุกข์ทั้งนั้น แต่ความทุกข์อันนั้นมันเป็นความทุกข์ที่เวียนตายเวียนเกิด ความทุกข์ที่ว่าต้องเวียนไปในวัฏฏะโลก กับความทุกข์อันนี้มันเป็นความทุกข์ แล้วมันจะประสบกับความสุข ถ้าประสบกับความสุขได้เพราะเราทำความเพียรแล้วมันถึงจุดของมัน มันจะมีความสุข แล้วมันจะปล่อยวางสิ่งนั้น แล้วมันจะมาเห็นคุณค่าเลย เมื่อก่อนเราคิดอย่างนั้นได้อย่างไร เมื่อก่อนมันคิดอย่างนี้ได้อย่างไร ถ้าคนผ่านไปแล้วมันจะสลัดสังเวชตัวเองนะ

สิ่งที่ว่ามันเป็นโทษนี้มันคิดได้ยังไง แต่ถ้ามันไม่มีธรรมมาเทียบเคียงนี้ มันคิดของมันไป แล้วมันก็จะแสวงหาของมันไป มันมีคบอดเพราะกิเลสมันปิดบัง กิเลสมันปิดบังเท่านั้น กิเลสในหัวใจของเรา เห็นไหม

นี่ศาสนามีอยู่ หลักธรรมมีอยู่ เราควรจะให้มันเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเราทำประโยชน์ขึ้นมามันจะเป็นประโยชน์กับเราเองด้วยหนึ่ง แล้วมันจะมีความสุขเข้ามาในหัวใจ เป็นความสุขแน่นอน ความสุขเท่ากับความสงบไม่มี แล้วจิตสงบที่ไหน ถึงว่าความสงบของใจ สงบถึงที่สุดสงบถึงสิ้นกิเลสไป เห็นไหม จิตมันสงบอยู่ จิตมันมีอยู่ มันมีความสุขตลอดไป เป็นวิมุตติสุข

แต่สมมุติสุข เห็นไหม สมมุติโลกเขาเป็นสมมุติสุขคือความพอใจ มันก็เป็นสมมุติไป แต่ถ้ามันทำไป มันจะมีสิ่งนี้ขึ้นมาในหัวใจ ทำไมไม่แสวงหาสิ่งนี้ เราเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ เราเป็นคนๆ หนึ่ง เห็นไหม อะไรที่เป็นประโยชน์ เราจะเอาประโยชน์สิ่งหยาบๆ ประโยชน์ที่ละเอียดทำไมเราไม่เอา เราต้องเอาประโยชน์ที่ละเอียดกว่านั้น เป็นประโยชน์ที่เป็นคุณงามความดีของเรา เราเป็นคนมีคุณค่า เราสร้างคุณค่าของเราเองขึ้นมาได้ด้วยดีด้วยธรรม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ เห็นไหม เทวดา อินทร์ พรหม ต้องมาฟังเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ก็เหมือนกัน ถ้ามี

หลักธรรมขึ้นมาเนี่ย มันเป็นที่พึ่งขนาดว่าสอนเทวดา สัตถา เทวมนุสฺसान์ เห็นไหม สอนเทวดา สอนหมู่สัตว์ สอนทั้งหมด ใจมันมีความสุขมันมีความสุขขนาดนั้น ขนาดว่าเขาอยู่ในโลกของทิพย์ เขายังไม่มีความสุขขนาดว่าความสุขอย่างนี้ได้ แล้วเราทำไมไม่แสวงหาสิ่งนี้ เราจะแสวงหาสิ่งใด ถ้าเราแสวงหาตามกิเลส กิเลสมันก็มีติดบอดแล้วมันผลักไสให้เราไหลไปตามกิเลส ถ้าเราย้อนกลับมา เราจะได้ประโยชน์ของเราขึ้นมา ได้ประโยชน์ของเราละ ประโยชน์ที่เราจะเข้าหาความจริง

ความจริงในหัวใจ หัวใจมีอยู่ ถ้าสัจจะความจริงเข้าถึงใจ ใจนี้จะประเสริฐ ถ้าหัวใจมันมีอยู่ กิเลสมันปกคลุมอยู่ มันผลักไสไป ใจก็มีอยู่ แต่ก็เสียโอกาสของเราไปอีกชาติหนึ่งๆ ชาติหนึ่งมันเป็นเวลาที่ว่ามีความทุกข์ขนาดไหน ตั้งแต่เด็กขึ้นมาเนี่ย เราต้องประคองตัวขึ้นมาขนาดไหน แล้วมันจะรักษาตัวยังงี้ให้พ้นไปได้ เอวัง